

zastopavljeni in izločeni iz avstrijske družbe. V prispevku dr. Lamprechta je podan pregled izгона Judov iz Štajerske v letih 1938/39. V njem avtor zapiše, da nacistični režim omenjenega preganjanja Judov ne bi mogel izvesti brez podpore domačega nejudovskega prebivalstva in brez sodelovanja širših množic na Štajerskem.

Zgodovinar dr. Renato Podbersič iz Študijskega centra za narodno spravo je pisal o poskusu obnove judovske skupnosti v Gorici po koncu druge svetovne vojne, ki je dolga stoletja dajala pomemben pečat Gorici in njeni deželi. Uničena je bila med holokavstom, po koncu druge svetovne vojne si kljub poskusom ni nikoli več prav opomogla. Pravzaprav je nekakšen prepoved judovstva na Goriškem pomenil prihod ameriških vojakov v okviru Zavezniške vojaške uprave po leti 1945. V Gorici se je namreč nastanilo poveljstvo ameriške 88. pehotne divizije, popularno imenovane »Blue Devils« (Modri vragi). V tej enoti je služilo veliko judovskih vojakov, za njihovo duhovno oskrbo pa je skrbel vojaški rabin stotnik Nathan A. Barack, pripadnik ortodoksnega judovstva. Ameriškim vojakom judovske veroizpovedi je s pomočniki nudil duhovno oskrbo, poskrbeli pa so tudi za pomoč maloštevilnim vračajočim se judovskim družinam. Po podpisu Pariške mirovne pogodbe in umiku ameriških vojakov septembra 1947 se je ta poskus obnove goriškega judovskega življenja praktično zaključil. Judovski skupnosti v Gorici je še nekaj let uspelo zagotavljati *minian* za opravljanje verskih obredov, leta 1969 pa se je zaradi pomanjkanja članov združila z judovsko skupnostjo v Trstu

Na koncu zbornika je objavljena tudi bibliografija vseh prispevkov domačih in tujih avtorjev, ki so s svojimi raziskavami sodelovali v preteklih štirih zbornikih. Naslovnico publikacije krasi posnetek *Tlakovcev spomina* iz Maribora. Najbrž ne naključno, saj je bil prav Maribor prvo slovensko mesto, ki se je leta 2012 pridružilo k vseevropskemu projektu »Stolpersteine«. Gre za umetniško zasnovani projekt, ki z načinom »en tlakovec, eno ime« obuja do nedavnega pozabljena imena žrtev holokavsta. Maribor je torej ta pozabljena imena vrnil v javni in zgodovinski spomin, ostala slovenska mesta pa še ne.

Marjan Toš

ZBORNİK SLOVENSKI LOVCI V VOJNI ZA SLOVENIJO

Slovenski lovci v vojni za Slovenijo. Zbornik razprav, člankov, pričevanj in spominov. Lovska zveza Slovenije, Ljubljana 2016, 272 str.

Konec leta 2016 je izšel zbornik Slovenski lovci v vojni za Slovenijo, ki ga je ob 25-letnici osamosvojitve izdala Lovska zveza Slovenije. Kot je ob izidu zapisal recenzent, prof. Stanislav Kocutar, je delo »Slovenski lovci v vojni za Slovenijo« dragocen dokument o prispevku članov lovske organizacije v enem ključnih trenutkov novejšje narodove zgodovine. Gre za posamično odločitev članov kot tudi za kolektivno odločitev organizacije, da bo v duhu domoljubja in pripadnosti domovini ukrepala častno in srčno – ne glede na

morebitne posledice takšne odločitve. Slovenski lovci so s tem potrdili eno temeljnih usmeritev svoje organizacije iz njenega najzgodnejšega obdobja, namreč, da bodo poleg varovanja narave skrbeli tudi za narodno usmeritev. Tej odločitvi so številni sledili med narodnoosvobodilnim bojem 1941–45 in isti duh je narekoval podobno odločitev leta 1991. Slovenska lovska organizacija je s tem dejanjem častno in odgovorno sledila plebiscitni odločitvi, sposobnost in srčnost njenih članov pa je pripomogla k organizaciji obrambnih prizadevanj in zanesljivo pripomogla, da je bilo žrtev oboroženih nasprotij tako na eni kot na drugi strani manj, kot bi jih morebiti bilo, če bi pasivno stali ob strani in zgolj čakali na razplet dogodkov. To je temeljno sporočilo in hkrati največja dodana vrednost lovske organizacije k slovenski osamosvojitvi.

V zborniku je s prispevki in razpravami sodelovalo 25 avtorjev, dragocene podatke pa je posredovalo kar 129 informatorjev iz LD in s terena. Med njimi jih je bilo največ iz širšega mariborskega območja, Krasa in Gorenjske. Z gradivom so sodelovale tudi nekatere strokovne ustanove, kot so Muzej novejšje zgodovine iz Ljubljane, Vojaški muzej slovenske vojske iz Maribora in Tehniški muzej Slovenije. Besedilo je jezikovno pregledala Tjaša Škrinjar, oblikovalec in ilustrator pa je Igor Pičulin. Spremno besedo je v zborniku, ki je izšel v nakladi 2500 izvodov, napisal predsednik LZS, mag. Lado Bradač, so sporočili iz službe za stike z javnostmi pri LZS. Iz zapisanega v tej knjigi velikega formata, ki jo bogati kar 23 izvirnih avtorskih ilustracij Igorja Pičulina, lahko povzamemo, da je preteklost ne glede na to, kako jo dojemamo,

vedno interpretirana, in interpretacije, ki nastanejo, so vedno v službi sedanjosti. Študije, ki se ukvarjajo s spomini, ne razglabljaajo več toliko o preteklih dejanjih, temveč o tem, kako danes strukturiramo zgodbe o preteklosti. Poudarek ni na tem, kar o preteklosti vemo, temveč na diskurzu, ki ga o dogodkih oblikujemo. Ena so dejstva, in ta so neizpodbitna, kot je to tudi vojna za Slovenijo leta 1991, drugo pa je, kakšen diskurz, bodisi zgodovinski, nacionalni ali medijski, gradi interpretacije teh dogodkov. Jasno je, da se te spreminjajo v času in prostoru in tudi, ko gre za vojno leta 1991, se soočamo z zgodovinsko amnezijo. Da je res tako, pričajo mnoga historična dela, predvsem pa memoarska literatura o slovenskem osamosvajanju v letih 1990–1991. Marsikaj se je namerno pozabilo, marsikaj je bilo namerno spregledano, nekaj celo potvorjeno, marsikaj pa naj bi prišlo v javnost pozneje. To je značilno tudi za vlogo pripadnikov lovske organizacije pred vojno in med vojno za samostojno Slovenijo. O tej vlogi še do včeraj nismo vedeli nič ali bore malo, čeprav tudi za ta čas velja, da je preteklost danost, ki je ne bo nič več spremenilo. Medvojna vloga slovenskih lovcev je popisana v zborniku na osnovi različnih zgodovinskih virov, v tem primeru predvsem na osnovi pričevanj očitvidcev. Ostalih virov je žal relativno malo. Po 25 letih je spomin očitvidcev začel bledeti, zato je bil po besedah predsednika slovenske lovske organizacije, mag. Lada Bradača *»že skrajni čas, da vsaj nekaj malega trajno ohranimo za kasnejše rodove slovenskih lovcev«*. V spominskih zapisih v zborniku *Slovenski lovci v vojni za Slovenijo* se zrcalijo tudi posamezne ustne pripovedi,

ki so jih pisci poskušali dokumentirati. Delček spominjanja na vojno med slovenskimi lovci in njihove spomine so sodelavci uredniškega odbora, ki ga je vodil dr. Marjan Toš, poskušali vtakati v širši diskurz, tudi s pomočjo analitičnih in kronoloških historičnih zapisov strokovnjakov v prvem delu knjige. Takšen pristop se je potrdil kot najbolj primeren, saj za kaj več niso imeli ne časa in tudi ne referenčnih sodelavcev. Zbornik je šele začetek zapisovanja in trajnega dokumentiranja in z njim so realizirali pobudo predsednika, mag. Lada Bradača iz decembra lani, da bi v letu, ko praznujemo 25-letnico samostojnosti, javnosti strnjeno posredovali tudi informacije o aktivni vlogi lovcev in lovske organizacije v tem zgodovinsko prelomnem dogodku. Avtorji seveda niso mogli biti znanstveniki, ki bi podrobneje razčlenjevali in znanstveno proučevali našo vlogo, želeli so zgolj zapisati nekatera dejstva, da se ne bi pozabila. Čas namreč beži, očitvidci odhajajo in se starajo, s tem pa blede tudi spomin. Niso želeli razsojati in tudi niso razsojali ne dogodkov ne pojavov. Skušali so biti verodostojni kronisti in s prispevki vzpodbuditi strokovnjake, da se enkrat v bližnji prihodnosti poglobljeno, znanstveno analitično lotijo te tematike. Za takšen znanstveni pristop pa je seveda potreben čas.

Pričujoči zbornik je najbrž začetek, ki bo zagotovo doživel nadgradnjo, saj nekatere zadeve niso – in tudi niso mogle biti – celoviteje predstavljene, na primer sezname udeležencev, ki niso popolni, saj je podatke posredovalo le 129 LD. Iz njih izhaja, da je bilo v vojno in deloma že v predvojno dogajanje direktno in aktivno vključenih okoli 1.800 lovcev. Če pa upoštevamo zanesljive

neobdelane terenske podatke, pa ocenjujejo, da je bilo v vojni leta 1991 angažiranih preko 5000 slovenskih lovcev. Vsi so častno opravili svojo nalogo in stopili v bran domovini, ko ji je bilo najtežje. In iz lovskih vrst je tudi ena prvih žrtev slovenske osamosvojitvene vojne iz leta 1991, lovec Jernej Molan iz Brežic. Za svoj prispevek lovci niso pričakovali in ne pričakujejo medalj, tudi ne želijo biti heroji, pričakujejo le korektno zgodovinopisno obravnavo in predstavitev njihove vloge v teh za domovino usodnih časih.

Marjan Toš

DAN PRIMOŽA TRUBARJA IN PETSTOLETNICA LUTROVIH TEZ

*Počastitev državnega praznika
dan Primoža Trubarja 2017.*

Univerzitetna knjižnica Maribor,
8. 6. 2017

Počastitev dneva Primoža Trubarja je že tretje leto zapored združila Univerzitetno knjižnico Maribor in Zvezo kulturnih društev Maribor s projektom Spominjanja prav na praznični dan 8. junij v UKM. Ker je namen državnega praznika, s tem pa tudi prireditve, utrjevanje zavedanja o vlogi Primoža Trubarja za slovenski narod in tudi za širši evropski prostor, je cilj prirediteljev postopoma slediti in razgrinjati večplastnost njegovega dela in pomena.

Okrogli mizi in trem razstavam je bil za skupni naslov projekta postavljen navedek iz Trubarjevega nemškega posvetila h knjigi Ta prvi dejl tiga noviga